بسم الله الرحمن الرحيم

الحمد لله الذي قد حرّك أفلاك الذوات بحركة جذب صمدانيته * وقد موّج أبحر الكينونات بما هبت وفاحت عليها من ارياح عزّ فردانيته * وقد طرّز الواح الوجود بالنقطة التي اندرجت واندمجت فيها الحروفات والكلمات * وأقمصها الطراز الاولية بما سبقت الممكنات في الوجود * وقابلت الفيوضات والتجليات قبل كل شئ عن الحضرة الاحديه * وألبسها

القميص الآخريه * بما كانت مكمل الكلمات اللاهوتيه ومنتهى كلمة التوحيد في الجبروت الانبائيه * وجعلها مبدء الكلمات التامات بما ظهرت وبرزت عنها الحقائق والاعيان في الملكوت البدئيه * وقدرها مرجع كل شئ بما رجعت اليها الحروفات العاليه * ودارت الدائرة حول نفسها * وظهرت الاولية والآخرية في القميص الواحديه * واتحدت الظاهرية والباطنية في النقطة الاحديه * وانكشف جمال هذه الآية الفرقانية * في المرآت الكينونية * هو الاول والاخر والظاهر والباطن * وانا لله وانا اليه راجعون *

وأصلي وأسلم على أول جوهر قام به كل الشئون الجوهرية في ملكوت الاسماء والصفات * وعلى أول نور استنارت به زجاجة القلوب عند تجلي الذات * وأول نفس هاج من مهب عناية الله وأحيي به هيا كل التوحيد وحقائق التجريد من لطائف المجردات * وآله الذين بهم اشتعلت سراج المعرفة في قلوب العاشقين وكانوا

في سماء العلم شموسا لا نجمات * وفي حقهم نزلت الآيات المحكمات والكلمات التامات * من لدى الله خالق الارضين والسموات

﴿ وبعد ﴾ برناظر اين كلمات وواقف اين اشارات معلوم ومشهود بوده نظر بخواهش وطلب سالك مسالك هدايت وبندهٔ حلقه بكوش شاه ولايت * وطالب اسرار غيبيهٔ الهيه * وواقف اشارات خفيهٔ ربانيه * محب خاندان وأهل بيت حضرت مصطفى ودوست درويشان ومنظور نظر ايشان متوسل بعروة الله الوثقى والسبب الاقوى على شوكت باشا ولد مرحوم آغا حسين باشا وفقه الله لما يشاء اين درويش اراده نموده كه شرح مختصري وتفسير موجز ومفيدي بحديث قدسي مشهور كه ﴿ كنت كنزاً مخفياً فأحببت أن أعرف فخلقت الخلق لاعرف ﴾ مرقوم داردا كرچه در صدف هر كلمهٔ ازاين نعمهٔ الهيه ونهٔ ربانيه لئالي علم مكنون مالانهايه مستور كشته * ودراوعيهٔ هر حرفي ازآن بحور معاني

غير متناهيه مخزون كرديده * ولكن رشحي ازان بحر
موّاج وقطرهٔ ازآن يمّ نظر بخواهش دوستان مترشح
ميكردد * وأميد واريم كه درشرح اين كلمات قدسيه
واشارات لاهوتيه تأييدات خفيهٔ حضرت رب العزة
شامل كردد * واعانات ورحمت مكنونه أوظاهر شود *
وانه لهو الملك بالمستعان * ودر كنائز مستوره وخزائن
مختفيهٔ اين كلمات لاهوتيه اسرار خليقه وعلت خلق
موجودات وبعث ممكنات مخزون ومكنون كشته
(بدان) أي طائر كلشن توحيد وأي عندليب بستان
تجريد كه درمعرفت اين حديث (كنت كنزاً مخفياً
فأحببت ان أعرف فخلقت الخلق لاعرف) بمعرفت
چهار مقام احتياج است * واين حديث درلسان خواص
وعوام جميعاً مذكور است ودركل صحائف وكتب
مسطور * وأمامعرفت چهارمقام (أول) كنز مخفي است
(وثاني) مقامات ومراتب محبت (وثالث) مقام
خلقت وأمثال آن (ورابع) مقام معرفت *

(بدانكه) درعرف صوفيه مذكوراست كه غيب هويت درمرتبهٔ أحديت جميع أسماء ازساحت قدسش دور وبي اسم وصفت مشهوراست* زيرا اسماء حق مراياء صفاتست وصفات حق درمرتبهٔ أحديه عين ذات حقند بدون شائبهٔ تفاوت وامتياز تقسمي كه سلطان عرصهٔ علم وحكمت وبادشاه كشور ولايت حضرت (علي ابن أبي طالب) عليه التحية والثناء ميفرمايد (كمال التوحيد نفي الصفات عنه) بلي أسماء وصفات ذاتيهٔ ثبوتيه ازذات حق درهيچ رتبه سلب نكردد ولكن دران مقام أسماء وصفات ازيكديكر منفصل نه* وهم ازان ذات بي جهت ممتاز نيستند* وحقائق شئونات الهيه بعضي ازبعضي وازان ذات غير متعين ممتاز وتفصيل نكرديده نه علما ونه عينا مثلا مابين اسم عليم ازبصير وسميع وأسماء ديكر واين صفات ذاتيه ازذات وحقائق وأعياني كه قابل ومنفعلند ازاين أسماء وصفات فرق آشكار نكشته بلكه أعيان وحقائق وماهيات أشياء دراين رتبهٔ عن أحديه شئوناتي

هستند مر ذات را بدون شائبهٔ غیریت از کمال وحدت
وفنا وذات أحدیت را دراین رتبهٔ أکبر که میفرماید
﴿کان الله ولم یکن معه من شیٔ﴾ بکنز المخفی وغیب
الهویه وصرف الاحدیه وذات بحت ولا تعیین
صرف وغیب الغیوب وغیب الاول ومجهول المطلق
ومجهول النعت ومنقطع الوجداني وسائر أسماء دیگر
تعبیر نموده‌اند * دیگر ذکر مقصود وملاحظهٔ
که نموده‌اند درهر کدام ازاین تعبیرات سبب تطویل
کلام گردد * باري مثالي ازبراي این مقام ذکر نمائیم
تامشهود ومعلوم گردد حقیقت این رتبه ومقام اگرچه
ازبراي آن ذات أحدیت بهیچوجه مثل نشوازد زیرا
ازعقول وادراك برتر وازتشبیه وتمثیل اعظمتراست *
درتصورذات اورا گنج گو * تادراید درتصورمثل او
چنانچه میفرماید ﴿لیس کمثله شیٔ﴾ ودلائل بسیار
وبرهان بیشمار براین مطلب هست ولکن ازبراي
آنکه شاید نفحهٔ ازروائح قدس أحدیت ونسیمی

از رضوان حکمت ومعرفت بر مشام سالکین سبل
هدایت وطالبین اسرار حقیقت بوزد * وأطیار عقول
وادراك ازآشیان حیرت وسرکردانی بربرد ﴿ لهذا ﴾
خمر حیوان اسرار حقائق ومعارف را درجام منیر تشبیه
وکأس رقیق تمثیل برتشنکان بادیهٔ حیرت بنوشانند * مثلا
درنقطهٔ ملاحظه فرمائید وبحروفات وکلمات که چکونه
درهویت وحقیقت نقطه درکمال محووفنا مطوی
ومکنونند بقسمی که بهیچوجه آثار وجود ازحروف
وکلمات مشهود نیست وازیکدیکر هم امتیازی درمیان نه
بلکه محو صرف وفانی بحتند ووجودی جز ذات نقطه
موجود نه بهم چنین أسماء وصفات الهیه وشئونات
ذاتیه درمرتبه أحدیه فانی صرف ومحو بحتند بقسمی که نه
رائحه وجود عینی استشمام نموده اند ونه علمی * واین
نقطهٔ أصلیه کنز مخفی این حروفات وکلمات است ودراو
مندرج ومندمج بوده وازاوظاهر کشته چنانچه بدر
منیر أفلاك علم ومعرفت ونقطه ومرکز دائرهٔ ولایت

أسد الله الغالب (علي بن أبي طالب) عليه التحية والثناء
ميفرمايد (كل ما في التوراة والانجيل والزبور موجود
في القرآن وكل ما في القرآن في الفاتحة وكل ما في الفاتحة
في البسملة وكل ما في البسملة في الباء وكل ما في الباء في
النقطة وأنا النقطة) وهم چنين درا حد ملاحظه فرمائيد
كه جميع أعداد ازاوظاهر وخود داخل عدد نيست
چه كه مبدء جميع أعدادأحداست * وأول تعين وظهور
أحد واحداست * وازواحد جميع أعداد موجودشود
حال اين اعداد دراحد بكمال بساطت ووحدت منطوي
بودند * وكنز مخفي كل اعدادبود واز اوظاهر شدند
پس ملاحظه فرمائيد كه باوجودانكه ازنقطه جميع
حروفات وكلمات ظاهر واز أحد كل أعداد مشهود
نه نقطۀ أوليه ازمقامات علوخودتنزل نموده ونه أحد
ازمراتب تقديس بازمانده * بارے اين مقام كنز
مخفي است كه درلسان طايران كلزار توحيد وعندليبان
كلشن تجريد مشهور ومذكوراست * وچون درغيب

هويه حركت حبيه وميل ذاتي كمال جلاء واستجلاء
اقتضاء نموده وكمال جلاء درنزد بعضي ازعارفين ظهور
حق است سبحانه بنفس خود بصور أعيان واستجلاء
مشاهده جمال مطلق است تجليات جمال خويشتن را
درمراياء حقائق وأعيان ﴿لهذا﴾ شئونات ذاتيه
بواسطهٔ فيض اقدس ازمرتبهٔ ذات درمرتبهٔ حضرت
علم ظاهر كشته واين أول ظهور حق است از كنز مخفي
درحضرت علم وازاين ظهور أعيان ثابته بوجود علمي
موجود شدند *وهر كدام على ماهو عليه درمرآت علم
الهي ازهم ممتاز كشتند *واين مرتبهٔ ثانويه مترتب است
برمرتبهٔ أوليه كه غيب أحديتست واين مرتبه را بغيب
ثاني وواحديت ومرتبهٔ أعيان ثابته تعبير نموده اند
وأعيان ثابته صور علميهٔ الهيه هستند كه رائحهٔ وجود
استشمام نموده اند ولكن بوجود علمي موجود شدند
وازهم ممتاز كشته اند واين مرتبهٔ ثانويه نيز بكنز مخفي
تعبير كردد * زيرا كه أعيان وحقائق كه معلومات حقند

درمرآت علم نیز بکمال خفا وبساطت ووحدت درذات مندمج ومندرجند چه اکر بنحو تکثر بودند خارج ازدو قسم نبود یا ازاجزائی بودند مرذات را یانه درصورت أجزاء ترکیب لازم آید درذات حق وترکیب مستلزم احتیاج است زیرا دروجود محتاج باجزاست * واحتیاج شان ممکن است * وحق سبحانه غني بالذات است * ودرصورت غیرأجزاء قدیم است یاحادث اکر قدیم است تعدد قدماء لازم اید * واکر حادث است این نیز باطل است * زیرا علم ازصفات قدیم است * وعلم بی معلوم ممکن نبود * پس این معلومات لم یزل درمرآت علم الهي موجود بوده * وکذشته ازاین لازم آید که ذات محل حوادث کردد واین نیز باطل است * ولکن بعضي ازعارفین رموز غیبیه وواقفین أسرار خفیه الهیه که چشم ازحدودات تشبیه وتمثیل عوالم کثرت بردوختند وحجبات نورانیه را بنار موقدهٔ ربانیه بسوختند وببصر حدید ونظر دقیق درمقامات توحید

ملاحظه نمودند جمیع أعیان وماهیات وحقائق وقابلیات را
ازساحت قدس حضرت علم که عین ذات حق است
بعید دانند * ان شاء الله دربیان مراتب وأقسام خلقت
مجملا درهمین رساله ذکر خواهد شد ﴿ باري ﴾ این
مرتبه ومقام کنز مخفی است که مذکورشد * وچون
آن غیب هویه بذاته لذاته تجلي فرمود وبنفسه لنفسه
ظهور نمود شاهد محبت که درسرادق ذات أحدیت
پرده نشین گشته جمال ظهور گشود ورخ نمود
﴿ بدان ﴾ أي مخمور بادۂ عشق ومحبت الهي وسرمست
جام منیر جذب وخلت رباني که مقام عشق ومحبت فوق
عالم احصاو بیان طائر است * وطائران عقول وأفکار
ازادراکش قاصر وواقفان أسرار خفیه وعارفان رموز
أحدیه بیك جهة ازحقیقت این لطیفۂ ربانیه ودقیقۂ
صمدانیه دم نزدند ولب نگشودند * زیرا عشق ومحبتي
که درذات حق قبل ازظهور شئونات ذاتیه ازمرتبۂ
أحدیت در مرتبۂ أعیان علم افراخته * وغیب هویت

بجمال خود درنفس خود نرد محبت باخته كه مبدء جميع
عشقها وشوقها وسرمايهٔ همهٔ محبتها وشورهاشد آن عشق
ومحبت عين ذات حق بوده خارج وزايد برذات نبوده
وذات حق لم يزل غير معروف وغير موصوف بوده *
وادراك هيچ مدركي بمعرفت حقيقت وكنه أوپي
نبرده * واكر طيور عقول وأفكار دهرهاي بي حد
وشمار درهواي معرفت آن ذات أحديت پرواز نمايند
شبري طي نمايند

بكنه ذاتش خرد بردبي * اكر رسد خس بقعر دريا

وعشق ومحبتي كه ازتجليات وفيوضات اين محبت غيبيه
الهيه دردل وجان عاشقان جمال ذوالجلال اتش افروخته
وجميع سبحات وحجبات را بتابش وزخشش سوخته
بقسمي كه ازحقائق اين مخموران بادهٔ ألست واين
مدهوشان مي پرست جز ذكردوست باقي نكذاشته
وعلم قدرت وعزت ﴿ اذا جاء الحق زهق الباطل ﴾
مراتلال وجود اين اظلال فاني افراشته تانفسي ازاين

جام روح بخش الهي ننوشد لذتش نداند * وتاقلبي باين نار موقدهٔ رباني نيفروزد تصورش نتواند ﴿ من لم يذق لم يدر ﴾ البته طيور عقول وأفكاري كه ازأسفل دركات ملك پروازنموده چگونه درجو سماء ملكوت وفضاي جان فزاي لاهوت طيران نمايند مگرانكه بدائع رحمت الهي ولوامع مكرمت سبحاني أورا احاطه نمايد وبجناح عز توحيد دررياض قدس تجريد پرواز نمايد تاباين كوثر عذب فرات واردگردد وازاين چشمهٔ حيات بنوشد وازين فواكه جنت قدسيه مرزوق شود * ولكن بعضي ازمتغمسين أبحر معاني وراكبين فلك حكمت لدنى رباني شوقا للطالبين وجذبا للسالكين رشحي ازطمطام معاني وطفحي ازغمام معرفت سبحاني درمراتب ومقامات محبت بيان نموده اند ودُرّ علم وحكمت را بألماس تبيان سفته اند ومراتب محبت رابر چهارمرتبه معين نموده اند * واين عبد دراين رساله پنج رتبه ذكر نموده اگرچه درنزد اين ذرهٔ فاني

بنظري مراتب محبت بی حد وشماراست * وبنظري
درقیص وحدت آشکاراست * زیرا اختلاف مقامات
محبت ازاختلاف مراتب ومقاماتست چه که درهر
عالمي ازعوالم ومرتبهٔ ازمراتب مغناطیس أحدیه
مشهوداست * که جذب حقائق کل شیٔ وکشش
رقائق کینونات در قبضهٔ اقتدار اوست وآن مغناطیس
أحدیه مقام محبت وخات است * اگر عوالم ومراتب را
انتها وشماري ممکن بود مراتب محبت هم بمقامات
معدوده ومراتب محدوده معین گردد * وازهمین جهت
که اختلاف مقامات محبت ازاختلاف مراتب است
نه ذات وحقیقت (لهذا) اگر بنظر دقیق نظر نمائي
وبصر را از ملاحظهٔ اعداد وکثرت بپوشاني وبنظر
أکبر وحدت نظر نمائي وازمفازهٔ مهالك تحدید بشاطئ
بحر توحید وارد گردي دیگر قلم امکان را قدرت نه
که دراین مقام روحاني رقم کشد ولسان عالم فاني را
جرئت وجسارت نه که ازاین مرتبهٔ رباني دم زند

﴿ باري ﴾ بعضي ازو اقفين أسرار توحيد دربيان حقيقت
محبت بدين نعمة الهي وبدين رنة صمداني ترني نموده اند
كه محبت ميـل حقيقي است بجمال خود جمعاً وتفصيلا
وآن محبت روحاني وميل رحماني يا ازمقام جمع بجمع بود
وان شهود جمال هويت است جمال وكمال خود را بذات خود
بدون توسط مجالي ومرايا، كائنات واين تجلي وظهور
ذات است درنفس ذات چنانچه حقائق عاشقين دركتم
عدم مستور لـكن ذات أحـديت علم عشق ومحبت
افراخته ٭ وأعيان مجنذبين درسرادق هويت مخفي لـكن
معشوق حقيقت باجمال وكمال خويش نرد محبت باخته
ويا ازجمع بتفصيل است چنانچه آن ذات يكانه درمظاهر
بي حد وكرانه مشاهدهٔ أنوار جمال خود نمـايد وآن غيب
أحديه درمرايای معقوله ومجالي قدسيه ملاحظهٔ عكس
طلعت بي مثال خود فرمايد ٭ ويا ازتفصيل بتفصيل چنانچه
أكثر افراد انسـاني عكس جمال مطلق را درمرايا،
حقائق ممكنات مشاهده نمـايند واشراقات أنوار صبيح

الهي را در مجالي موجودات ملاحظه كنند واين مقامي است كه ميفرمايد ﴿ سنريهم آياتنا في الآفاق ﴾ كه مقام علم اليقين است

﴿ وبدانكه ﴾ بر عاشقان جمال بي مثال ومجذوبان حضرت ذو الجلال در بعضي از أوقات بحسب المجالي والمرايا تجلي كردد چنانچه حضرت موسى على نبينا وعليه السلام لمعان وبوارق تجليات غيب أحديت را در شجرهٔ لا شرقية ولا غربيه مشاهده نمود ونداي روح بخش ذات هويه را از ان نار موقدهٔ ربانيه استماع فرمود واز اين نداي جانفزاي الهي وتجليات أنوار شجر رباني در قلب مباركش سراج محبت ومصباح خلت ومودت برافروخت * وحجبات غيريت وكثرت را بين المظهر والمظهر بسوخت چنانچه سلطان سرير عزت ومليك عرصهٔ ولايت حضرت امام حسن عليه التحية والثناء دراين مقام ميفرمايد *

وعندي جوهر علم لو أبوح به * لقيل لي هذا يعبد الوثنا

وغمام فائض ابن فارض كفته

وكل مليح حسنه من جمالها * معارله بل حسن كل مليحة

بعضي از عارفين اين مقام را بعشق مجازي تعبير نموده اند لكن نه چنان است بلكه عشق مجازي شبح وصورت اين مقام است * زيرا اين مقام از سازج تجريد ولطائف توحيد است ودر عرف عاشقين وعارفين بتوحيد شهودي تعبير شده ﴿ چنانچه ﴾ حكايت كنند كه عارفي بديدهٔ صافي درعوالم ملك وملكوت نظر ميكرد واز كورستاني كذر مينمود سائلي پرسيد كه چه ميكني كفت غير انچه مردم ميكنند زيرا مردم خدارا جويند ونيابند ومن غير خدارا جويم ونيابم * ويا آن ميل ومحبت از تمام تفصيل بجمع است وآن مشاهده ومحبت عاشقين ومجتذبين است جمال انذات أحديت ومعشوق حقيقت را لكن منزه از غبار تيرهٔ وسائل ووسائط ومبرا از كدورت مجالي ومرايا وسالكين دراين مقام از كثرات وجود بواحد حقيق ناظر كردند وچنان

درتجليات جمال قديم ودراشراقات افتاب طلعت محبوب جميل محو ومستغرق كردند كه ازكائنات بي خبرشوند وازممكنات سفركنند تادر فضاي جانفزاي لقاء جمال ذات أحديت مقر كزينند ازقطره فاني ببحر باق راجع كردند وسراج تحديد خاموش نمايند ومشعل توحيد برافروزند وچشم ازمشاهدهٔ اشراقات وتجليات شمس حقيقت درخاك پاك نمايند ودرخورشيد افلاك نكرند ونظر را ازملاحظهٔ بدر عالمتاب درجسم آب منقطع نمايند وقمر منير را درسماء رفيع بانوار بيحد وحساب مشاهده فرمايند واين مقامي است كه ميفرمايد ﴿اني وجهت وجهي للذي فطر السموات والارض حنيفاً وما أنا من المشركين﴾ اين رتبهٔ چهارم ازمحبت بود * اما رتبهٔ پنجم ازمحبت ان ميل روحاني ومحبت وجداني عاشقان جمال أحديت است بجمال خود درنفس خود واين مقام ومرتبه ازمحبت ازجمع بجمع حكايت نمايد زيرا اين مقام ازعنصر لاهوتي خلق شده وازلطيفهٔ رباني

موجود گشته حقائق ملكوتي وماهيات جبروتي را
از این رائحـهٔ رضوان أحديت ونفحهٔ گلشن هويت
نصيبي نه ونفوس مقيـده وأرواح محدوده را ازاين
مائدهٔ قدسيه بهرهٔ نه * ودراين مقام تجليات غناي بحت
واستغناء بات ازسلطان أحديه درحقائق سلاطين ممالك
توحيد تجلي گردد وغناي حقيق ودولت دائمي ﴿يوم يغني
الله كلا من سعته﴾ دراين مرتبهٔ اعز أعلى رخ گشايد
وسالك دراين مقام ازباديه محو وسرگرداني برشاطي
بحر بيكران وقلزم بي پايان ﴿وفي أنفسكم أفلا تبصرون﴾
ودرگلستان حقيقت وبوستان هدايت ﴿ اقرأ كتابك
كفى بنفسك اليوم عليك حسيباً﴾ داخل شود ولمعات
تجليات جمال أحديت را ازفجر جمال خود طالع بينـد
وروائح رضوان حقيقت را از رياض توحيـد وگلشن
تجريد كه درقلب مبروكش سرسبز وخرّم گشته ساطع
يابد ازفقدان صرف بردولت بي زوال پي برد وازفقر
كلي ومسكنت واقعي برغناي حقيقي وثروت دائمي

ابدی رسد جمیع أسماء را ازمشرق اسمش ظاهر بیند
وجمیع صفات را ازمطلع ذاتش باهر یابد جمال خود را
درجمال حق فانی نکرد وجمال حق را درجمال خود باقی
یابد چنانچه شمس فلك توحید وبدر سماء تفرید حضرت
خاتم النبیین صلی الله علیه وسلم درعروج معارج أحدیه
ازمزمار ندای جانفزای معشوق حقیقت وغیب هویت
تغنی ﴿قف یا محمد أنت الحبیب وأنت المحبوب﴾ استماع نمود
ودر گلزار ملك وملكوت وگلستان حقیقت ولاهوت
بدین نغمهٔ الهی تغنی فرمود كه ﴿لی مع الله حالات هو انا
وأنا هو الاهو هو وأنا أنا﴾ ودراین مقام ستارهٔ هستی
ووجود مقید درمغرب نیستی وفنامتواری گردد وآفتاب
هستی مطلق ازفجر أحدیت بی نقاب سربرارد وطلوع
فرماید واتحاد ساقی وشراب وشارب اشكار گردد
فنعم ماقال *

روح دل كومست جام قدسی است
خودمی وخودساغر وخودساقی است

باری این مقام أعظم أکبر درمرتبهٔ أولیه مختص است
بشموس حقیقت که ازفجر الهي طلوع نمودند وطلوعشان را
طلوع وغروبي نه ودرمغرب رباني غروب نمودند
وغروبشان را افولي ونزولي نه بلکه لم یزل ازصبح
الهي أنوارجمالشان برهیا کل توحید لائح ورخشنده است
ولا یزال دروسط الزوال خورشید طلعتشان برحقائق
تجرید روح بخشنده ولکن تجلیات این مقام ازاین
شموس لائحات درمراياء حقائق سالکین وطالبین
تجلي فرموده چنانچه اکرمرات قلوب از کدورات
عوالم کثرت وحدود ممتاز کردد تجلیات این مقام دراو
منطبع اید * واکر زجاجهٔ نفوس ومشکوة صدور
بقوت نفوس قدسیه صافي ورقیق شود سراج فیوضات
الهیه دراو مشتعل کردد * باري أي سالك سبیل
هدایت نظر را دقیق نما وبصر را رقیق فرما تادراین
پنج رتبه از مراتب محبت که ذکر شد جمیع مقامات
محبت را که درکل عوالم جمع وتفصیل وجمع جمع وتفصیل

تفصيل مندمج ومندرج است ادراك فرماني وهمچنين بعضي ازواقفين اشارات قدسيه برانند كه محبت حق بعباد ظهور تجليات الوهيت وابقاء صفات لاهوتيت است درهيا كل ومجالي ناسوتيه ومحبت عبد بحق انعدام هستي وافناء صفات ناسوتي است دربقاء لاهوتيه وظهورات الوهيه چنانچه گفته اند كه ﴿محبة الله للعبد ابقاء اللاهوتية في فناء الناسوتية ومحبة العبد لله افناء الناسوتية في بقاء اللاهوتية﴾ وبهمين دو رتبه اختصار نموده اند ونسبت محبت بحضرت رب العزة حقيقت دانند ولكن نسبتش را بعبد مجازي دانند زيرا محبت حق أصل است وسبقت داشته برمحبت عباد چنانچه درآية مباركه ميفرمايد ﴿فسوف يأتي الله بقوم يحبهم ويحبونه﴾ باري ابن طيرفاني اكر تاقيام الساعة دركلستان عشق برشاخسار شوق ببدايع نغمات روحاني تغني نمايد مراتب ومقامات ان اتمام نپذيرد وبآخر نرسد * لهذا بدين چند كلمه اختصار نموديم ﴿وأما مقام خلقت﴾

بدانکه مخلوقات بر چند قسمند قسمی خلق ارحام است
که در ارحام خلق شوند وقسمی خلق الساعه است
که بنفسه متکون کردند چون حیوانات که در اثمار
تولید یابند وقسمي در بیضه موجود شوند واین أقسام
خلقت أجسام است ولکن خلق باطنیه الهیه وبعث
خفیه ربانیه خلق دیکر وبعثی دیکر است وان خلق
أرواح قدسیه است درهیا کل موحدین ودر أفئدهٔ
عارفین وخلق أعیان وحقائق است در ملکوت سموات
وأرضین اکرچه بعضي از عارفین أعیان وقابلیات
وحقائق وماهیات را مجعول ومخلوق ندانند بچند دلیل
(أول) آنکه کفته اند که شأن مخلوقات ومجعولات
حدوث است وحادث آن است که نبوده بعد بوجود آید
واین حقائق وأعیان لم یزل در مرآت علم حضرت
رب العزة موجود وثابت بوده چه که علم بي معلوم
ممکن نشود وعلم از صفات ذاتیه است که عین ذاتست
وقدیم است * پس اکر کوئیم که این حقائق وقابلیات

حادث است استغفر الله معتقد بجهل درذات واجب الوجود شده ايم چه وجود علم منوط بوجود معلومات است * واكر معلومات حادث بود لازم ايد كه ازذات حق قبل ازخلق معلومات سلب علم كردد واين كفري است صراح ﴿ وثاني ﴾ انكه بدلائل عقليه ونقليه ثابت ومبرهن است كه جبر باطل ودرافرينش حق بايد جور واجبار نمود * وعدالت كليه الهيه را ثابت كرد * چه اكر كوئيم حق سبحانه كينونتي را برسعادت وكينونتي را برشقاوت خلق نمود اكراه واجبار درخلقت لازم ايد وحال انكه جعل وخلق ممكنات نسبت بان سلطان وجوديكسان است چنانچه ميفرمايد ﴿ ماترى في خلق الرحمن من تفاوت ﴾ وهمچنين ﴿ وما خلقكم وما بعثكم الا كنفس واحدة ﴾ وچون ثابت است كه حضرت رب العزة موجودات وممكنات را بطريق اجبار واكراه خلق نموده پس بايد بانچه مقتضاي قابليت ايشان است خلق فرمايد تاخالي درعدل كلي

الهي ومقام اعطاء كل ذي حق حقه راه نيابد * درانصورت
جائز نموده ونيست كه قابليات موجوداست وماهيات
ممكنات معدوم بوده وبعد موجود شدند وانچه مقتضاي
ذاتي ايشان است ازسعادت وشقاوت طلب نمايند * زيرا
درانصورت اين ماهيات وقابليات شيء نبوده بلكه
عدم صرف بوده چگونه وجودرا قابلند وعدم راقابليت
وجودنبود چه كه اتصاف شيء بنقيض خود ممكن نبود
پس باين دلائل عقليه اين حقائق كه گاهي تعبير ازان
بماهيات وقابليات وأعيان نمايند لم يزل بوجود علمي
موجود ودرمرآت ذات حق بنحو بساطت ووحدت
مندمج ومندرج بوده نه بنحو تكثر چه وجود كثرت
درذات واجب الوجود نقص است * بدلائلي كه ازپيش
گذشت ولكن بعضي ازواقفين اشارات خفيه
ومتعارجين معارج أحديه برانند كه حقائق وقابليات
مخلوق ومجعولند وأعيان وماهيات حادث ومعلول
ورائحة ازروائح قدس لاأوليه استشمام نموده اند وتسيمي

از رياض عن قدم استنشاق نكرده اند ودر رضوان
توحيد براغصان تجريد وافنان تفريد بدين نغمهٔ لاهوتي
ورنه ملكوتي دركشف اشكالات ورفع محذوراتي
كه ازپيش كذشت در تعلق علم بمعلومات تفني نموده اند
وبچند دلائل متقنه وبراهين محكمه درانكه علم الهي
مستلزم وتابع معلومات نيست تمسك وتشبث جسته
﴿ دليل أول ﴾ انكه استدلال نموده اند برانكه صفات
وأسماء ذاتيه ثبوتيه ازعليم وبصير وسميع وسائر صفات
ذاتيه درعالم أحديه عين ذات حق است بدون شائبه
غيريت وامتياز بين الصفات والذات بقسمي
كه در مرتبهٔ ذات علمي غير ازذات نه وذاتي دون علم نه
بلكه دران مرتبه علم عين ذات وذات عين سمع وسمع
عين بصر وبصر عين حيات وحيات عين ذات است
چنانچه در كتب شيخ أكبر از فتوحات وفصوص
اشاره باين مطلب بلند أعلى بسيار است * واين اطلاقات
متعددهٔ متكثره بران ذات أحديت از سميع وبصير

وعلم تعبيرات كماليه وعنوانات شيء واحد است * والا
دران مرتبهٔ أكبر أعظم صفاتي غير ذات موجود نه
چنانچه پادشاه عرصهٔ ولايت وعنقاء مشرق علم وحكمت
حضرت ﴿على بن أبي طالب﴾ كرم الله وجهه ميفرمايد
﴿كمال التوحيد نفي الصفات عنه﴾ چه اگر درين
صفات وان ذات أحديت فرق اشكار وامتيازي نمودار
بود خارج از دوجهت نبود ياجزء ذات بودند ياخارج
ازذات درصورت أجزاء تركيب لازم ايد * وان نيز
بدلائل عقليه ونقليه باطل است ودرصورت غير أجزاء
تعدد قدماء لازم ايد وان نيز بدلائل عقليه ونقليه
باطل است * پس ثابت ومبرهن گشت كه جميع
صفات ثبوتيه عين ذات أحديت است بدون امتياز
واختلاف واحدى بكنه ذات أوپي نبرده وحقيقت ان
جوهر الجواهر را درك ننموده لم يزل درعلو تقديس
وسمو تسبيح خود منزه ازادراك موجودات ومقدس
از احاطهٔ عقول ممكنات بوده چنانچه شمس سماء تفريد

وشمع شبستان توحيد خلاصة المرسلين خاتم النبيين صلى الله عليه وسلم در مقام معرفت ان ذات أحديت بنغمهٔ ﴿ ماعرفناك حق معرفتك ﴾ درفضاي ملك وملكوت تغني نموده اند وبرنه ﴿ رب زدني فيك تحيراً ﴾ براغصان شجرهٔ وجود ترنم فرموده اند زيرا علم بهرشيء احاطه بان شيء است تانفسي برشيء احاطه نمايد حقيقت انرا ادراك نكند چنانچه ميفرمايد ﴿ ولا يحيطون بشيء من علمه ﴾ وهمچنين ميفرمايد ﴿ بل كذبوا بما لم يحيطوا بعلمه ﴾ واين بسي واضح واشكار است * كه هيچ موجودي نتواند كه احاطه بران ذات أحديت نمايد پس چون ثابت كشت كه معرفت ذات حق ممتنع ومحال است ومعرفت علمي كه عين ذات حق است نيز ممتنع ومحال است چه كه بين ذات وصفات بهيچ وجه من الوجوه فرق موجود نه درانصورت ان علمي كه عين ذات است هيچ نفسي بكنه أوپي نبرده وادراك وتعقل نموده تا مطلع كردد وملاحظه نمايد

که علم حق باشیاء چگونه است مستدعی معلومات است
یا نه وتابع حقائق وقابلیات أشیاء است یا نه بلی در حیز
امکان علم بی معلوم ممکن نگردد ولکن در ذات هیچ
نفی ادراك نموده ودر امتناع معرفت شئون وصفاتیکه
عین ذات حق است بلبل بستان تمجید وعندلیب
گلستان تجرید ﴿ أسد الله الغالب علي بن أبي طالب ﴾
کرم الله وجهه با کمل بیان وأفصح تبیان بیان نموده اند
وحقیقت این مطلب بلند أعلی را بچند کلمات لطیفه
مکشوف وعیان فرموده اند اینست بیان آنحضرت
که میفرماید ﴿ من سئل عن التوحيد فهو جاهل ومن
أجاب عنه فهو مشرك ومن عرف التوحيد فهو ملحد
ومن لم يعرف التوحيد فهو كافر ﴾ یعنی اگر نفی
از توحیدیکه عین ذات أحدیت وغیب هویت است
سؤال نماید دلیل برجهل آن سائل است زیرا سؤال
از شیء که ادراك ان ممتنع ومحال است مدلّ برجهل
ونادانی است وهر نفسی هم که این سؤال را جواب

كويد ازبراي ان واحد أحد شريك ومانندي جسته زايرا انچه بعقل وادراك خود تعقل وتصور نموده ان صور خياليه وتصورات عقليه خود اواست وان غيب الغيوب معروف هيچ نفسي ومعلوم هيچ عالمي نكردد پس انچه ادراك وتصور نموده آن را شريك حضرت حق سبحانه انكاشته وهر نفسي كه ادعاي معرفت توحيدي كه عين ذات حق است نمايد ملحد است * زيرا انچه بعقل وادراك خود شناخته ودرك نموده ان غير ذات حق است * پس در معرفت الحاد نموده است وهر نفسيكه عارف بتوحيد از ذات يكانه نظر بآثار وافعال نكرد كافر است چنانچه اكر در ذرات ملك وملكوت نظر نمائي جميع را آيات مدله بر توحيد ان سلطان أحديه ملاحظه كني ﴿ فاما دليل ثاني ﴾ برانيكه علم حق سبحانه وتعالى تابع معلومات نه انكه كفته اند بدلائلي كه ازپيش كذشت ثابت ومبرهن شد كه علم عين ذات حق است * بدون شائبه تخالف وتغاير يعني

ذات بتمامه علیم است * وذات بتمامه سمیع است *
وهمچنین سائر صفات ذاتیه اگرچه بعضی ازعلماء گفتند
که نه عین ذات است ونه خارج از ذات زیرا اگر
گوئیم عین ذات است بدون امتیاز نفی علم لازم اید
واین نقص است * ولکن مقصود این نیست بلکه
عوالم الهیه مالانهایه است * ودرهر عالم أسماء وصفات
حکمي دارد درعالم أحدیه عین ذات است * ودر عالم
واحدیه ممتاز از ذات * واین مراتب أحدیه وعماد
واحدیه والوهیه لم یزل باقی وبرقرار بوده چنانچه شخصی
درحضور یکي از أولیاي الهي حدیث ﴿کان الله ولم یکن
معه من شیٔ﴾ برزبان راند چون ان واقف اسرار
مکنونه استماع نمود فرمود ﴿الآن یکون بمثل ماقد
کان﴾ باري اگر علم حق سبحانه مستدعی ومستلزم
معلومات ومقتضی قابلیات أشیابود ذات أو مستدعی
ومقتضی انست واین باطل است * زیرا طلب واقتضاء
مستلزم احتیاج است واحتیاج صفت ممکن است

نه واجب وحق سبحانه غني بالذات است *
﴿ وأما دليل ثالث ﴾ آنکه گفته اند که علم ممکن تابع ومقتضي معلوماتست وبدون معلوم ممتنع ومحال است واگر علم واجب نيز تابع ومستدعي معلومات بود آن نيز علم ممکن است * واين واضح وثابت است که آنچه درامکان است درحق محال است چه که بهيچ وجه مماثلت ومشابهت ومجانست وموافقت مابين خالق ومخلوق ووجوب وامکان وحق وخلق نبوده ونيست زيرا لم يزل صفت حق سبحانه قدرت وعزّت وغناء بحت بوده وشأن مخلوقات وممکنات ذلت ومسکنت وفقر صرف وآنچه صفات ذاتيه که ازبراي ممکنات وموجودات ثابت است * آن جوهر الجواهر وحقيقة الحقائق درعلو تنزيه وسمو تقديس خود ازان صفات منزه ومبرا است * دراين صورت چه مناسبتي بين وجوب وامکان وحق وخلق بوده * پس باين دليل علم حق تابع معلومات نبوده ونيست زيرا علم ممکن

مستدعی آن است ﴿ وأما دلیل رابع ﴾ انکه کفته اند
اکر اعیان وقابلیات أشیاء درذات حق موجودند عین
ذات حقند پس قابلیات وحقائق نیستند زیرا واضح
ومبرهن است * که عالم غیر معلوم است * بلی عالم عین
معلوم است * واین علم شیء است بنفس خود * وأما
بغیر خود البته غیر معلوم است * پس اکر این حقائق
وأعیان عین ذات است بدون تکثر واختلاف پس
معلومات نیستند چکونه طالب وجود باشند * وحال
انکه ذات حق سبحانه موجوداست واورا احتیاج
علی حده نباشد بوجود باري باین دلائل که ذکر شد
تمسك وتشبث جسته وثابت نموده اند که علم حق تابع
معلومات نبوده تانفسی معتقد براین کردد که حقائق
وأعیان مخلوق ومجعول نیستند چه که استدلال نموده اند
که علم ازصفات قدیم است ومعلومات درحضرت علم
ثابت وبوجود علمی موجود بوده اند وبقدیم جعل
تعلق نکیرد زیرا مجعول مستلزم حدوث است * خلاصه

مطلب آنکه در علم دوملاحظه نموده اند یك ملاحظهٔ عینیت وحقیقت وديكر ملاحظهٔ فعليت چنانچه از ذكر علم علميكه عين ذات حق است قصد كنند ويا علميكه تابع ومتعلق بمعلومات است اراده نمايند أول را قديم وعين ذات حق دانند وثاني را حادث وعين أشياء ملاحظه نمايند ودليل بسياري براين مطلب ذكر نموده اند ولكن اين رساله كنجايش ذكر ندارد * باري ازاين جهت كه علم متعلق بمعلوماترا حادث دانند معلومات را كه حقائق وقابليات أشياء است نيز حادث ومجعول ومخلوق دانند * وهمچنين كفته اند كه قابليات ومقبولات دريك زمان موجود شدند ودريكحين منجعل كرديده اند مثلا كفته اند كه جميع أشياء مركبند ازدو چيز يكي قابل وديكري مقبول ومقصود ازمقبول مادّه وهيولا است ومراد از قابل هيئت وصورت كه آن مادّه را ازحيز لا تعين واطلاق بتقيد آورد وازلا حد بعرصهٔ حدود كشاند وبصورت مخصوصهٔ

معینه متعین کردانند مثلا درحروفات وکلمات ملاحظه
نمائید که ازدوشیء ترکیب شده اند یکی مادّه که مرکب
ومداد است ومقبول است ودیکری هیئت وصورت
حروفات وکلمات است که قابلست ٭ حال این مادّهٔ
مخصوصه وهیئت مخصوصه دریکزمان خلق شدند
اکرچه مادّه کلیه قبل ازهیئت مخصوصه خلق شده است
چنانچه مشهود است که قبل ازوجود این صور واشکال
مخصوصه درخارج مرکب بوجود خارجی موجود بوده
وبصورت معینه وهیئت مخصوصه متعین نکشته
ولیاقت صور کل حروفات واستعداد وصلاحیت
تشکل بهیئت جمیع کلمات داشته منحصر ومخصوص
بهیئت وصورتی معینه نبوده وهمچنین هیئت وصورت
کلیه قبل ازمادّهٔ مخصوصه موجود بوده چنانچه قبل
ازوجود مادّهٔ مخصوصه که مرکب ومداد باشدهیئت
کلیه وصورت کلیهٔ حروفات وکلمات در ذهن کاتب
بوجود ذهنی موجود بوده ولکن هیئت کلیه ومادّهٔ

کلیه نیز باهم خلق شده زیرا ممکن نبوده ونیست که شیء وجود خارجی داشته باشد وهیئت متصور نباشد * زیرا مادّه وهیولا دروجود محتاج صورت است وهیئت وصورت درظهور محتاج ماده است * چنانچه گفته اند *

هیولا در بقا محتاج صورت
تشکل کرده صورت را گرفتار

واین دور باطل نیست واین را بتصادقان ومتضایفان تعبیر نموده اند زیرا دور باطل آن است که شیء موقوف بچیزی بود که آن موقوف باوست دریکرتبه یادورتبه وچون مشهود شد که مادّهٔ مخصوصه وهیئت مخصوصه دریکحین خلق شده وهیئت کلیه ومادّهٔ کلیه نیز دریك آن خلق شد * پس قابلیات ومقبولات دریکزمان موجود شدند * وتقدمی جز بالذات درمیانشان نیست * واما انچه ازپیش گذشت که اگر ایجاد وحدوث بحقائق وقابلیات تعلق گیرد اکراه

واجبار درآفرینش حق وغنی مطلق لازم آید * واین
منافی عدالت کلیه ورحمت منبسطهٔ الهیه است *
زیرا اگر حق سبحانه قابلیتی را از سجین وقابلیتی را
ازعلیین خلق فرماید عدالت ربانیه مشهود نگردد این
حرفی است تمام ولکن کسانیکه قائل بحدوث حقائق
وقابلیات گشته اند برانند که خلق وایجاد وفعل حق
نسبت بجمیع مجعولات ومخلوقات یکسانست بدون
فرق وتفاوت ولکن مجعولات ومفعولات هرکدام
برضا وطلب خود رتبهٔ ازوجود را قبول نموده اند *
مثلا درشمس وأشعهٔ ان ملاحظه نمائید که نسبت افاضه
وفعل أو بجمیع أشعه یکسان است ولکن أشعه بطلب
ورضای خود بعضی درصدهزار فرسنك دور ازشمس
مقرگزیده اند وبعضی درقرب وحول شمس طائف
گشته اند * حال ملاحظه نمائید أشعهٔ که ازشمس
سیما دراطراف واکناف ومحل بعید ومکان قریب
منتشر وپراکنده گردیده اند * نه این است که شمس

بعضی را درقرب جمال خود وبعضی را درمکان بعید قرارداده * بلکه بهیچ وجه درافاضهٔ وجود تفاوت وتوفیر بهیچ یك نکذاشته وجمیع رابیك تجلی ظاهر نموده ولکن هر کدام بطلب خود مقام ومرتبه را قبول نموده وهمچنین آنچه از پیش کذشت که اکرحقائق موجودات معدوم صرف بودند چکونه موجود شدند وحال انکه عدم را لیاقت وجود نه چه که اتصاف شئ بنقیض خود ممکن نبوده ونیست درجواب کفته اند که این حقائق وقابلیات معدوم صرف نبوده بلکه درمرتبهٔ امکان بوجود امکاني موجود بودند ولکن نه بوجود أعیاني وفرق درمیان وجود أعیاني ووجود امکاني بسیار است دیکر ذکران سبب تطویل کردد * باري بعضي ازعارفین که بسموات معاني عروج نموده اند أعیان وحقائق وقابلیات را قدیم وغیر مجعول دانند وبعضی دیکر از واردین شریعهٔ علم وحکمت ماهیات وحقائق را

مجعول ومخلوق وحادث شمرند * واين عبد فاني بيانات
واستدلالات هر دو طائفه را بانم بيان وأكمل تبيان
در اين رساله ذكر نموده ولكن در نزد خود اين عبد
جميع اين بيانات ومطالب ومقامات ومراتب در مرتبه
ومقام خود تمام است * بدون مشاهدهٔ خلل وفتوري
زيرا اكرچه منظور يكي است ولكن نظرات
عارفين ومقاماتشان متفاوتست وهر نظري بالنسبه
بمقام ومرتبهٔ كه ناظر در انمقام واقف است تمام
وكمال است * وبدان أي عاشق جمال ذي الجلال
كه اختلاف أقوال أوليا از اختلاف تجليات أسماء حق
واختلاف مظهريت است * زيرا در كينونت هر مرآتي
از مراياء صفات حق وحقيقت هر مظهري از مظاهر
غني مطلق اسمي از أسماء حق بر سائر أسماء سلطنت
نمايد اكرچه انسان بخلعت ﴿لقد خلقنا الانسان في
أحسن تقويم﴾ سرافراز كشته وقميص روحاني
﴿فتبارك الله أحسن الخالقين﴾ دربر نموده *

چه که حضرت حق سبحانه هر شیٔ از ممکنات
وموجودات را باسمی ازأسماء تجلی فرموده چنانچه
بعضی از أولي العرفان کفته اند که ملائکه مظاهر
سبوح وقدوسند وشیاطین مظاهر یامضل ومتکبرند
وهمچنین سائر أشیاء هر کدام درظل تجلیات اسمی
ازأسماء حق موجودند * واکر این لطیفهٔ رباني ودقیقهٔ
صمداني یك آن ازشئ منقطع شود البته معدوم صرف
ومفقود بحت کردد ولکن انسان مطلع الفجر است
یعني بدایت روز وحدت وهدایت است وانتهاء لیل
کثرت وضلالت ومرآت منطبعه ازجمیع أسماء
متضادهٔ متغایره است * ومنبع ظهور کل صفات
الوهیت وربوبیت است * زیرا عالم انساني عالم کلمات
تامات است این است که میفرماید ﴿ خلق الله آدم علی
صورته ﴾ أي علی هیئة أسمائه وصفاته * باري باوجودانکه
مطلع ظهور کل أسماء الهیه ومشرق طلوع کل صفات
ربانیه است لکن یك اسم از أسماء الهیه دراواشد

ظهوراً وأكبر بروزاً است كه كينونتش ازان اسم
بدء شده وبان اسم عود نمايد خلاصهٔ مطلب انكه
بعضي ازأولياي الهي چون تشعشع أنوار جمال باقي را
درعلو تنزيه ورفرف تقديس بچشم باقي ملاحظه نمايند
لهذا ازشئونات كل عوالم ذات أحديه را تسبيح
وتقديس نمايند زيرا كه دركينونات اين هيا كل صمداني
أسماء تقديس وتنزيه تجلي نموده وبعضي ازعارفين أسرار
خفيهٔ مظاهر أسماء الوهيت وربوبيتند * اين است
كه درانمقام أنوار جمال رب الارباب را بي وجود
مربوب وخالق را بدون مخلوق وعليم رابي معلوم
مشاهده نمايند * واما بعضي ازواقفان رموز أحديه
اگرچه درأفئده وحقائقشان يك اسم ازأسماء الهيه اشد
ظهور است ولكن ازهر اسمي ازأسماء حق وصفتي
ازصفات غني مطلق دركينونتشان عكسي مشهوداست
وأنواري مشهور ازاين جهت درمقام تنزيه صرف
وتقديس بحت كه ميفرمايد (كان الله ولم يكن معه من

شيء) آن ذات أحديت را قديم بالذات والصفات
مشاهده نمايند لكن منزه از وجود معلومات وحقائق
موجودات *ودراين رتبه ماسوى الله را معدوم صرف
ومفقود بحت شمرند * اين است دراينمقام حقائق
وموجودات وممكنات را حادث بينند قديمي جز ذات
حق موجود ندانند * ودرمقام ديكر كه مقام تجليات
اسم عليم وأسماء الوهيت وربوبيت است * حقائق
أشياء را نيز قديم شمرند * وعلم را تابع معلومات ملاحظه
نمايند * أي سالك مسالك هدايت درمغرب نيستي
وفنا متواري شوتا ازمشرق هستي وبقاطالع شوى وسر
درقيص فقر وافتقار ازماسوى الله فروبر تا ازجيب
رحمت ذوالجلال سربراري ودرهواي عشق وجذب
پرواز كن تابرفرف علم وحكمت صمداني عروج نمائي
وچشم را ازغبارتيره عوالم ملك وملكوت پاك
وطاهر كن وبعين الله الناظره وبصر حديد درصنع
جديد بديع الهي مشاهده فرما تااين أسرار مستوره

ورموز مختفيه الهيه را بي حجاب ونقاب ملاحظه نمائي ودرجنت أحديه كه مقام اتحاد كل كثرات است * نظر برجوع بواحد حقيق وارد كردي * اين است نصيب نفوسيكه بانفاس قدسي مؤانست جسته اند اذاً فاسمع بذاتك وروحك وقلبك وفؤادك الى هذا المعين الذي تجري منه سلسبيل حكمة الله الملك العزيز الوهاب *

﴿ وأما ﴾ مقصود ازمعرفت بدان أي سالك سبيل هدى كه أبواب معرفت كنه ذات حق مسدود است بركل وجود وطلب وآمال دراين مقام مردود هركز عنكبوت أوهام براغصان عرفان حقيقت عزيز علام نتند وپشهٔ خاك پيرامن عقاب افلاك نكردد حقيقت نيستي چكونه هويت هستي را ادراك كند وفناء صرف چكونه برجوهر بقا واقف كردد زيرا كه لطائف حقائق جوهريات موجودات وبدائع جواهر مجردات ممكنات بكلمهٔ امراو وآيتي ازآيات أوخلق شده وبيك

تجلي ازاشراقات شمس مشيت أو موجود شده *
واكر متعارجين سماء عرفان ومتصاعدين ملكوت
حكمت واتقان ببقاء ذات أحديت درهواي بي منتهاي
معرفت كنه آن جوهر الجواهر پرواز نمايند * البته
شبري طي ننمايند وبحقيقت را پي نبرند *

جمله ادراكات برخرهاي لنك

حق سوار باد پرّان چون خدنك

اينست كه سيد الاولين والآخرين دراينمقام اظهار عجز
وفقر را كمال علم وغاية القصوى حكمت دانسته اند
واين جهل را جوهر علم شمرده اند چنانچه ميفرمايد
﴿ ماعرفناك حق معرفتك ﴾ وهمچنين ميفرمايد ﴿ رب
زدني فيك تحيراً ﴾ ودر اينمقام جز حيراني صرف
وسرگرداني بحت تحقق نيابد زيرا ادراك شيء مرشيء را
منوط بدو چيزاست ﴿ أول ﴾ احاطه است يعني تاشيء
برشيء احاطه ننمايد أبداً ادراك كنه أو نتواند * واين
معلوم است كه هيچ نفسي برذات حق احاطه ننموده

تا بكنهش بي برد ويا از رياض عرفان حقيقت ذاتش رائحهٔ استشمام نمايد وعلم وادراك بي احاطه تحقق نيابد ﴿ وثاني ﴾ مشابهت ومماثلت است يعني تا شيء مشابهت بشيء نداشته باشد بهيچ وجه تصور حقيقت آن نتواند چه كه فاقد مراتب وعوالم آنست چگونه تواند تعقل وتصوران نمايد مثلا حيوانات ونباتات وجماد هرگز تصور حقيقت انسان نتوانند * زيرا من حيث الحقيقه درميان انسان واين أجناس بهيچ وجه مشابهت وموافقت نبوده ونيست واين بسي واضح ومبرهن است كه ازبراي ذات حق سبحانه هيچ شبهي ومثلي ونظيري نبوده ونيست * زيرا مشابهت درنزد حكما موافقت دركيف است وتا دوچيز دركيف موافق ومطابق نباشند ازامشابه نتوان گفت * مثلا هرگز روز روشن نوراني را بشب تيره ظلماني تشبيه نتوان نمود ونار مشتعلهٔ موقده را بمياه منجمده مثل نتوان زد * زيرا دركيف كه آن درخشندگي وتيرگي واشتعال

وافـرد كيست موافـق ومطابق نيستند ولـكن
اكر كوئي كه اين ياقوت أحمـر چـون سراج منـير
متلألأ اسـت اين تشبيه موافق افتـد زيرا در كيفيت
كه آن در خشـندكى است مطابقنـد وكيف از جمـلهٔ
اعراض است كه حال وعارض أجسام كردد * واين
ثابت ومحقق است كه ذات حـق جسم نيست تامحـل
اعراض شود ودر كيف موافقـتي از براي أو تصور
كردد * تامشـابهى از براي أو تحقق يابد وآن مشابه
ادراك كنه ذات حق سبحانه نمـايد وبحقيقتش پي برد
فسبحان الله عما يقول الواصفون في وصفه علواً كبيراً
پس مقصود از عرفان در اين حديث شريف معرفت
كنه ذات حق نبوده ونيست چـه كه ازحيز امكان
خارج اسـت * بلكه مقصود معرفت آثار وتجليات از
غيب اقدس امنع بوده وهست * زيرا هرچه عقول
مجرده ونفوس زكيه صافيـه طي عوالم عرفان نمـايند
جز مراتب آيه مدله برسلطان أحـديه كه در حقـائق

انسانيه وديعه گذاشته شده ادراك نمايد وانچه بجناح
نجاح درفضاي بي منتهاي علم وشهود پرواز نمايندجز
أحرف كتاب نفس خودنخوانند اين است كه ميفرمايد
﴿اقرأ كتابك كفى بنفسك اليوم عليك حسيباً﴾
مثلا دردائره ملاحظه نمائيد كه انچه پركار سير وحركت
نمايد جز برحول ان نقطه كه مركزان دائره است
دوران ننمايد وان آيه متجليه درحقيقت نفوس ملكوتيه
بعينه حكم آن نقطه دارد كه جميع حواس ومدارك انسان
حول آن آيه لاهوتيه طائفند ولكن اين آية متجليه
ازشمس هويه وامانت سلطان أحديه درحجبات
وسبحات أنفس محتجب ومستور است * چون شعله
نوراني كه درغيب شمع وسراج قبل ازاشتعال منطوى
ومكنونست وتااين نير سماء توحيد درمغرب حقائق
انسانيه متواريست هيچ نفسي از شئون لاهوتيه
كه درغيب حقيقت انسان مكنونست واقف نه * اين است
كه چون شمس هويت ازمشارق قيوميت طالع ولائح

گردد نفوسیکه بعرفان این مطالع عز أحدیه ومشارق
صبح الهیه فائز شده درظل تربیتشان تربیت شوند
تا آن آیت رحمن چون صبح أنوار ازجیب حقائق
نفوس مطمئنه سر برارد ورایت ظهور براعلام قلوب
برافرازد * واین مشارق أنبیاء وأولیاي حقند که شمس
حقیقت ازاین أفق برکل شيء افاضهٔ فیوضات نامتناهیه
میفرماید وسالك چون باغتنام أعز أعلی فائز شد مهبط
أسرار مکنونهٔ الهیه ومطلع أنوار غیبیهٔ صمدانیه گردد
درهر آني بجنت بدیعي داخل شود * ودرهر لحظهٔ
بنعمت جدیدي مرزوق گردد صدر منشرح را لوح
محفوظ الهي مشاهده کند که دراو اسرار ما کان وما
یکون مستور است * وقلب منیر را مرآت صافیهٔ
منعکسه ازصور کل عوالم ملاحظه نماید * جمیع حجبات
عوالم کثرت وظلمت رابیك شعله نار محبة الله
بسوزاند * باري مقصود ازمعرفت دراین حدیث
قدسی معرفت ظهور حق است ازاین مشارق قدس

أحـديت يعني انبياء وأولياي الهي والا كنه ذات أو
لم يزل معروف نفسي نبوده ونخواهد بود * أي سالك
سبيل محبوب بدان أصل مقصود در اين حديث قدسي
ذكر مراتب ظهور وبطون حق است در اعراش
حقيقت كه مشارق عز هويتند * مثلا قبـل از اشتعال
وظهور نار أحديه بنفسها لنفسها در هويت غيب مظاهر
كليه است * ان مقام كنز مخفي است وچون ان
شجرهٔ مباركه بنفسها لنفسها مشتعل كردد وان نار
موقدهٔ ربانيه بذاتها لذاتها برافروزد ان مقام ﴿ فأحببت
ان أعرف است ﴾ وچون از مشرق ابداع بجميع أسماء
وصفات نامتناهيهٔ الهيه بر امكان ولا امكان مشرق كردد
ان مقام ظهور خلق بديع وصنع جـديد است كه مقام
﴿ فخلقت الخلق است ﴾ وچون نفوس مقدّسه حجبات
كل عوالم وسبحات كل مراتب را خرق نمايند وبمقام
مشاهده ولقا بشتابند وبعرفان مظهر ظهور مشرّف آيند
وبظهور آية الله الكبرى في الافئده فائز شوند

در آن وقت علت خلق ممكنات كه عرفان حق است
مشهود كردد * پس ثابت ومبرهن شد كه مقصود
ازعرفان معرفت مظاهر أحديه است چه كه جميع
مراتب ومقامات بعنايات اين هياكل مقدسه ميسر
كردد * واين أبواب لم يزل بروجه عباد مفتوح بوده
ولكن ناس خودرا باشتغال شئونات مؤتفكه ازعنايات
يوم الوصال محروم نمايند چنانچه دراين أيام شمس
ولايت ازافق أبهى مشرق ولائح است وباين كلمات
لاهوتيه ناطق ﴿ قد فصلت نقطة الاوليه قامت الالف
الالهية وظهرت ولاية الله المهيمن القيوم ﴾ ولكن كل
ازأوغافل وبهواي خود مشغول * فوالله الذي لا إله الا
هو اكر نفسي رائحة ازاين رياض استشمام نمايد البته
بجان بكوشد كه شايد ازاين بحر بي پايان نصيبي برد
اكرچه دراين أيام نه چنان عباد ازجوهر مقصود
محتجب كشته اند كه بذكر درايد جز اكتساب
شئونات دنية زائله علوي ندانند وغير ازجمع زخارف

فانیه عزتي نخواهند ازحصن حصین محکم دور سے
جسته اند ودربیت عنکبوت که أوهن بیوتست مأوی
نموده اند * بقطرۀ ماء منتنۀ اجاج ازبحر البحور عذب
مواج کذشته اند * وبظلمت لیل دهماء ازضیاء نیر
أعظم أعلی غافل کشته اند باوجود انکه در کلّ حین
ببصر ظاهر بي اعتباري این خاکدان ترابي را
مشاهده میکنند * فوالله اکر أقل ازلمح ببصر تفکر
نمایند البته چون برق ساطع ازامکان وما فیها بکذرند
وازاین کذشته باین عقل جزئي برفطور اراده نموده اند
مقامات ومراتبي راکه از عقول کلیه مستوراست
ادراك نمایند وچون این مراتب درتنکنای عقل
سقیمشان نکنجد انکار کنند باوجود انکه جمیع اعضا
وجوارح وارکانشان شهادت برحقیت ان مراتب
ومقامات دهند انشاء الله امید وارم که ازانفاس قدس
رحمن که از یمین سبحان ساطع ست نفوسي در ظل
حق محشور شوند که بقدمي ازسدرة المنتهاي عوالم

عرفان درگذرند ﴿ولیس ذلك علی الله بعزیز﴾ چه قدر
حسرت وتأسف است * ازبراي انسان که ازفضل
أكبر محروم ماند * دراین فصل ربیع الهي که أشجار
جنان باوراق ورياحين حكمت مزين گشته وعندليبان
رياض هويت ببدائع الحان برافنان شجرهٔ طوبی درتغني
وترني وسلطان گل درانجمن بلبلان شیدا کشف نقاب
وخرق حجاب فرموده فطوبى للفائزين * أي حبيب
این بال وپردرهم شکستهٔ گل آلوده را که ازقدم عالم
حکایت میکند بریزتا بپرهاي عز توحید دراین فضاى
وسيع وسماء منيع پرواز نمائي بجان بکوش تابمائدهٔ
بديعه که ازسماء هويه درنزول است متنعم کردي
وبنفوا که قدسيه ازشجرهٔ لاشرقية ولا غربية
مرزوق شوى * این طیور آشيانهٔ حيرت را شوري
دیگر درسراست * واین آوارگان سبیل محبوب را
جذبي دیگر دردل باید چهار تکبیر بزما كان وما
يكون زد وعزم کوی جانان کرد چشم را ازغیردوست

بربست وبجمال مشهود کشود وسامعه را از کل اذکار پاك ومطهر ساخت تا ازمزامیر آل داود الحان بدیع ملیك محمود استماع نمود ٭

اي خـداي پرعطاي ذوالمنن
واقف جان ودل واسرار من
درسحرها مونس جانم توئي
مطلع پرسوز وحرمانم توئي
هر دلي پيوست باذ کرت دمي
جزغم تومي نجويد محرمي
خون شود ان دل که بریان تو نيست
کور به چشمی که گریان تو نیست
در شبان تيره وتار اي قدير
يادتو دردل چه مصباح منير
ازعنايات بدل روحي بدم
تاعدم گردد زلطف توقدم
درلياقت منکرو درقدرها

بنگر اندر فضل خود ای ذوالعطاء

این طیور بال وپر اشکسته را

از کرم بال وپري احسان نما

﴿ تم ﴾

﴿ در لوح دیگر (۱) ﴾

این رساله درسن صباوت (درادرنه) مرقوم شده است

در بعض مواقع بعضی تعبیرات نظر بمشرب بعضی

ذکر شده است * ملاحظه حقیقت مقصود

باید بشود که چون سریان روح

در عروق وشریان کلمات جاری

وساریست * دیگر هر کجا

هستي در پناه حق باشي

﴿ ع ع ﴾

(۱) این عبارت در لوح دیگر صادر چون راجع باین لوح بود لهذا درج شد